

УДК 342.922

В. Г. Торчинюк
здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

ЗАГАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ ПРИНЦИПИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

Постановка питання. Реалізація державної політики загалом та в окремих сферах буття держави та суспільства зокрема не є хаотичним, безсистемним процесом, а об'єктивується у злагодженому механізмі, котрий має власну внутрішню структуру й функціонує у відповідності до певному порядку. З цього приводу вітчизняними ученими наголошується, що «реалізація державної політики як загалом, так і в окремих її напрямках, має відбуватися на відповідних правових засадах, що є неодмінною вимогою для кожної держави, яка позиціонує себе як правову. Адже в основі ідеї правової держави, окрім іншого, лежить теза про необхідність повного підкорення влади праву» [1, с. 154]. Таке підкорення влади праву у межах питання формування, реалізація та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя означає, що відповідальний за здійснення цієї політики суб'єкт повинен повсякчас діяти, безальтернативно керуючись адміністративно-правовими засадами та принципами. При цьому, звісно, особливого значення набуває питання принципів кадрової політики у системі правосуддя, адже вони є засадничими ідеями, які визначають зміст та перспективи формування, реалізації та забезпечення відповідної політики в Україні.

Аналіз наукової літератури та невирішені питання. Принципам права традиційно приділяється досить широка увага українських теоретиків права та юристів-адміністративістів, серед яких В. Б. Авер'янов, С. А. Антонюк, Л. Л. Богачова, В. А. Бондаренко, К. В. Горобець, М. В. Джафарова, А. А. Коваленко, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, О. С. Олійник, С. П. Погребняк, О. В. Старчук, В. М. Тертишник, О. О. Уварова, Н. М. Шулгач та інші провідні науковці. Поряд із тим, слід констатувати, що по сьогоднішній день у наявній науковій літературі відсутні комплексні наукові дослідження актуальної системи принципів кадрової політики у системі правосуддя, що пов'язано із тим, що й сам феномен кадрової політики у цій системі ще є малодослідженим явищем.

Відтак, метою цієї наукової статті є виявлення та систематизація основних і галузевих засадничих ідей кадрової політики у системі правосуддя. При цьому досягнення поставленої мети буде здійснюватися шляхом виконання наступних завдань: 1) сформулювати визначення поняття «принципи кадрової політики в системі правосуддя», з огляду на сутність принципів права; 2) ви-

явити структурні елементи та окреслити актуальну систему принципів кадрової політики в системі правосуддя; 3) детально проаналізувати основоположні ідеї, що охоплені системою принципів кадрової політики в системі правосуддя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Погоджуючись із тим, що «принципами права» є «вихідні, визначальні ідеї, положення, установки, які складають моральну та організаційну основу виникнення, розвитку і функціонування права» [2, с. 23], можемо дійти висновку, що принципи кадрової політики в системі правосуддя є цілісною системою основоположних (принципових) ідей функціонування судових органів, корпусу суддів, а також органів, які формують і реалізують кадрову політику в системі правосуддя, так і окремі напрями кадрового процесу у відповідній системі.

Зважаючи на пропонуване визначення поняття «принципи кадрової політики в системі правосуддя», можемо дійти висновку, що ці принципи складають собою певну систему основоположних ідей, якою охоплено: 1) загальноправові принципи; 2) галузеві принципи – адміністративно-правові принципи. Ці групи принципів слід проаналізувати більш детально.

1. Загальноправові принципи кадрової політики в системі правосуддя. Такими принципами є засадничі ідеї, на яких комплексним чином вибудовується правова система держави, а так само – усі процеси у державі та суспільстві, що мають правове значення. Звісно, реалізація кадрової політики у системі правосуддя уповноваженими на це суб'єктами адміністративного права не є виключенням з вказаного правила. З огляду на це, доходимо висновку, що загальноправові принципи кадрової політики у системі правосуддя складають собою певну підсистему засадничих ідей, якою охоплено:

1) принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина. Формування, реалізація та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя має відбуватись з належним усвідомленням того, що у цих процесах не можуть порушуватись права та свободи людини і громадянина. Ця вимога стосується як обов'язковості непорушності людських прав кандидатів на посаду судді, суддів, суддів у відставці, так і всіх інших людей, на котрих у тій чи іншій мірі може здійснюватися неправомірний вплив під час здійснення розглядуваної політики;

2) принцип верховенства права. Ця засаднича ідея є продовженням попереднього принципу й повсякчас вимагає, щоби формування, реалізація та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя здійснювались у відповідності до комплексу адміністративно-правових засад, з використанням (у межах нормативного способу) комплексу нормативно передбачених інструментів, без порушення прав, законних інтересів і свобод кандидатів на посаду суддів, суддів, суддів у відставці та інших осіб;

3) принцип законності. Цей принцип означає, що відповідна політика має здійснюватися з неухильним дотриманням правила, встановленого у ч. 2 ст. 19 Конституції України, у відповідності до якого «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Цей принцип також закономірним чином знаходить свій безпосередній вияв у комплексі адміністративно-правових засад кадрової політики;

4) принцип відкритості та гласності (прозорості). Цей принцип вимагає, щоби у практичній дійсності формування, реалізація та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя не відбувалось у т. зв. «закритому режимі». При цьому «закритість» здійснення тих чи інших кадрових процедур під час здійснення такої політики має бути вичерпно мотивованим принципом людиноцентризму (захисту персональних даних кандидатів на посаду суддів, суддів, суддів у відставці), захистом публічних інтересів, які можуть порушити дотриманням прозорості розглядуваної політики;

2. Галузеві принципи кадрової політики в системі правосуддя. Групою таких принципів є адміністративно-правові принципи, тобто принципи, що врегульовані адміністративним законодавством й обов'язково застосовуються в адміністративно-правових відносинах. Приймаючи до уваги ч. 2 ст. 2 Кодекса адміністративного судочинства України, доходимо думки, що основними галузевими принципами кадрової політики у системі правосуддя є:

1) принцип використання повноваження з метою, з якою це повноваження надано. Цей принцип означає, що суб'єкт реалізації кадрової політики у системі правосуддя, керуючись принципом законності, також приймає до уваги мету свого створення, функціонування та реалізує свої повноваження, не зловживаючи можливостями щодо їх здійснювання. У такому разі, реалізація кадрової політики не може прямо чи опосередковано шкодити ідеї незалежності суду та судді, приносити відповідальному за реалізацію політики суб'єкту публічної адміністрації переваги (вигоди), які не передбачаються метою реалізації відповідних по-

вноважень і провокують корумпованість системи правосуддя;

2) принцип чіткого розмежування повноважень та взаємодії органів публічної служби щодо формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Ця засаднича ідея впливає з принципу законності та є логічним продовженням попереднього галузевого принципу, вимагаючи від: а) нормотворця належним чином урегульовувати повноваження суб'єктів формування та реалізації кадрової політики у системі правосуддя; б) повноважних суб'єктів публічної адміністрації діяти виключно у межах норм, які урегульовують їх компетенцію, не підмінити своєю діяльністю діяльність інших суб'єктів публічної адміністрації тощо;

3) принцип безсторонності (неупередженості) під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики у системі правосуддя. Цей принцип означає, що кандидати на посаду судді, а також судді, судді у відставці повинні зазнавати такого впливу суб'єктів формування та реалізації відповідної політики, який би не свідчив про те, що суб'єкт здійснення такої політики є несправедливим, упередженим;

4) принцип добросовісності під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя повноважний суб'єкт, діючи неупереджено, повинен виконувати свої повноваження правомірним чином у їх формальному вияві, а також в їх сутнісному, суб'єктивному значенні. Це серед іншого означає, що повноважні суб'єкти не повинні зловживати своїми правами та обов'язками, не спричиняти шкоду незалежності суду та суддів, не привносити у систему правосуддя корупційної культури тощо;

5) принцип пропорційності формування, забезпечення та реалізації кадрової політики у системі правосуддя. Цей принцип означає дотримання повноважними суб'єктами найбільш можливого балансу між будь-якими несприятливими наслідками формування, реалізації та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя для прав, свобод та законних інтересів особи, законних інтересів суспільства та держави, а також між метою і завданнями, на досягнення яких спрямовані дії та рішення щодо формування, реалізації та забезпечення кадрової політики у відповідній системі;

6) принцип взаємодії з громадськістю на засадах партнерства під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Цей принцип тісно пов'язаний з загально правовим принципом відкритості та гласності (прозорості). Слід визнати, що для сучасного адміністративного права України розглядуваний принцип є одним з визначальних для того, щоби

відрізнати концепцію державного управління від прогресивної (для розбудови правової держави) концепції публічного адміністрування. Наприклад, видатний український юрист-адміністративіст В. Б. Авер'янов наголошував на тому, що «запровадження демократичних стандартів діяльності органів публічної адміністрації – одна з передумов розвитку в Україні правової держави, утвердження верховенства права, громадянського суспільства, забезпечення всебічної реалізації прав та свобод, законних інтересів громадян» [3, с. 186]. Цілком закономірно, що у процесі трансформації адміністративного права відбулось й переосмислення участі громадськості у формуванні, здійсненні та забезпеченні кадрової політики у системі правосуддя, яка є об'єктом адміністративно-правового регулювання;

7) принцип публічного контролю над процесами формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Приймаючи до уваги сутність контролю та принципу контролю [4, с. 75], вбачаємо закономірність у тому, що розглядуваний принцип у контексті питання, що нами досліджується, має два основних вияви:

а) принцип інституційного контролю над процесами формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Цей принцип передбачає існування особливої системи суб'єктів публічної адміністрації, повноважних здійснювати контроль, як елемент державного управління. При цьому, зважаючи на той факт, що судова влада та процеси у ній мають корегуватись ідеєю про самостійний суд, цілком закономірним є те, що відповідний інституційний контроль здійснюється суб'єктами суддівського публічного адміністрування, а саме органами суддівського самоврядування, Національною школою суддів України, Вищою радою правосуддя та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

б) принцип демократичного контролю над процесами формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Цей принцип передбачає залучення громадськості до контролювання та нагляду за здійсненням кадрової політики у відповідній системі;

8) принцип ефективності формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Зважаючи на загальну сутність поняття «ефективність» та принципу ефективності, доходимо думки, що розглядуваний принцип вимагає, щоб у практичній дійсності мало місце ефективне формування, здійснення та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя, тобто, витрати на кадрову політику повинні виправдовуватись закономірним ефектом об'єктивізації кадрової політики. Наприклад, витрати на добір і призначення кандидатів на посаду суддів повинні виправдовуватись тією роллю, яку судді викону-

ють у суспільстві та державі, потребою у нових кадрах системи правосуддя, а також виправдовуватись якістю таких нових кадрів;

9) принцип науковості та системності формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Цей принцип, приймаючи до уваги сутність науковості та системності, дозволяє кадровій політиці бути науково обґрунтованою, актуальною, узгодженою та ефективною. Справа у тому, що кадрова політика, як вже нами було з'ясовано, становить собою досить складний соціально-правовий феномен, цілком закономірно, що й формування, здійснення та забезпечення цієї політики є надзвичайно складними комплексами дій, що реалізуються повноважними суб'єктами та, як нами було встановлено – також і громадськістю. Зазначене обумовлює те, що відповідні процеси повинні здійснюватися виключно з огляду на наявну актуальну наукову думку про кадрову політику загалом та у системі правосуддя, зокрема. Поряд із тим, приймачі до уваги той факт, що адміністративне право ще перебуває на етапі свого розвитку (у напрямку європеїзації, вибудовування на європейській концепції публічного адміністрування), на сьогоднішній день слід констатувати те, що наука адміністративного права не спроможна у повній мірі задовольнити потребу в належному застосуванні принципу науковості. Зокрема, свідченням цього є принцип демократичного контролю над процесами формування, забезпечення та реалізації кадрової політики у системі правосуддя, сутність якого, на що вже зверталась увага, ще залишається проблемним питанням для юристів-адміністративістів, чим користуються недобросовісні громадяни, використовуючи такі умови з протиправною метою.

Кореляція науковості системністю у межах питання, що нами аналізується, передбачає вимогу такого характеру: формування та здійснення досліджуваної кадрової політики має бути комплексно узгодженим (взаємопов'язаним) з метою цієї політики, з актуальними та обґрунтованими прогресивними науковими теоріями щодо формування та здійснення кадрової політики, мати субординаційний характер і порядок здійснення. Тобто, недостатньо того, щоби кадрова політика у системі правосуддя об'єктивувалась у практичній дійсності у відповідності до тих чи інших наукових теорій юристів-адміністративістів. Необхідним у цьому сенсі також є й те, що практично усі процеси у формуванні та здійсненні цієї політики мають вибудовуватись на прогресивних наукових думках українських і зарубіжних правників, фахівців у галузі публічного адміністрування, а також учених-економістів;

10) принцип професіоналізму та компетентності діяльності повноважних суб'єктів щодо формування, забезпечення та реалізації кадрової політики в системі правосуддя. Сутність адміні-

стративно-правової компетентності, професійної компетентності, професійності дозволяє розуміти відповідну засадничу ідею в якості вимоги, згідно якої формування, забезпечення та реалізація кадрової політики у системі правосуддя повинна здійснюватися лише повноважними та компетентними суб'єктами публічного адміністрування, а у безпосередньому контексті – повноважними посадовими особами цих суб'єктів публічного адміністрування, котрі вважаються об'єктивно професіоналами у здійсненні завдань і функцій у конкретному аспекті формування, здійснення та забезпечення такої кадрової політики.

Висновки. Викладене дає комплексне наукове бачення того, яким саме є правове підґрунтя в Україні для формування, здійснення та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя, що відповідає парадигмі розвитку нашої держави в якості дійсно правової держави. З огляду на викладене, можемо дійти висновку, що кадрова політика у розглядуваній системі може здійснюватися належним чином (бути ефективною, не призводячи до порушення гарантії незалежності суду та суддів), якщо адміністративно-правові засади цієї політики будуть ґрунтуватись на загальноправових і спеціальних галузевих принципах формування, здійснення та забезпечення такої політики. Це пояснюється тим, що лише врахування усіх розглянутих принципів права уможливує (в контексті зазначеної кадрової політики): 1) непорушність гарантії незалежності суду і суддів, прав кандидатів на посаду судді, суддів, суддів у відставці, інших осіб; 2) захист інтересів держави, зміцнення правопорядку у державі та зростання авторитету держави загалом і професійної публічної служби зокрема; 3) збалансовану діяльність усіх суб'єктів публічної адміністрації, спрямовану на формування, здійснення та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя; 4) здійснення суддями повноцінного суддівського самоврядування; 5) досягнення високих показників запобігання корупції (та інших зловживань) у системі правосуддя.

Література

1. Муравйов К. В. До проблеми визначення поняття «правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 29, ч. 2. Т. 4/2. С. 154–157.
2. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 22–28.
3. Авер'янов В. Б. Необхідність врахування євроінтеграційних вимог на становлення нової української адміністративно-правової доктрини. Правова держава. 2010. Вип. 21. С. 183–191.
4. Павлов Д. М. Адміністративне право: Загальна частина: конспект лекцій. Київ: МАУП, 2007. 136 с.

Анотація

Торчинюк В. Г. Загальні та галузеві принципи кадрової політики у системі правосуддя. – Стаття.

У статті вперше формулюється актуальна наукова думка про комплекс засадничих ідей (принципів) кадрової політики у системі правосуддя України. Автором пропонується власне визначення поняття «принципи кадрової політики в системі правосуддя», з огляду на яке, окреслюється система цих принципів. До групи загальноправових принципів кадрової політики в системі правосуддя віднесено: принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина; принцип законності; принцип відкритості та гласності (прозорості). До групи галузевих принципів кадрової політики в системі правосуддя автор відносить: принцип використання повноваження з метою, з якою це повноваження надано; принцип чіткого розмежування повноважень та взаємодії органів публічної служби щодо формування, забезпечення та реалізації кадрової політики; принцип безсторонності (неупередженості) під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики; принцип добросовісності під час формування, забезпечення та реалізації кадрової політики; принцип пропорційності формування, забезпечення та реалізації кадрової політики і т. д. У висновках до статті узагальнюються результати дослідження та окреслюється соціально-правовий ефект належного впровадження виявлених принципів у практиці формування, реалізації та забезпечення кадрової політики у системі правосуддя України.

Ключові слова: кадрова політика, правосуддя, принципи права, система правосуддя, судова реформа.

Аннотация

Торчинюк В. Г. Общие и отраслевые принципы кадровой политики в системе правосудия. – Статья.

В статье впервые формулируется актуальная научная мысль о комплексе основных идей (принципов) кадровой политики в системе правосудия Украины. Автором предлагается собственное определение понятия «принципы кадровой политики в системе правосудия», учитывая которое, определяется система этих принципов. В группу общеправовых принципов кадровой политики в системе правосудия отнесены: принцип приоритета прав и свобод человека и гражданина; принцип законности; принцип открытости и гласности (прозрачности). К группе отраслевых принципов кадровой политики в системе правосудия автор относит: принцип использования полномочия с целью, с которой это полномочие предоставлено; принцип четкого разграничения полномочий и взаимодействия органов публичной службы по формированию, обеспечению и реализации кадровой политики; принцип беспристрастности (непредвзятости) при формировании, обеспечении и реализации кадровой политики; принцип добросовестности при формировании, обеспечении и реализации кадровой политики; принцип пропорциональности формирования, обеспечения и реализации кадровой политики и т. д. В выводах к статье обобщаются результаты исследования и определяется социально-правовой эффект надлежащего внедрения выявленных принципов в практике формирования, реализации и обеспечения кадровой политики в системе правосудия Украины.

Ключевые слова: кадровая политика, правосудие, принципы права, система правосудия, судебная реформа.

Summary

***Torchynyuk V. G. General and branch principles of personnel policy in the justice system.* – Article.**

The article is the first to formulate an actual scientific idea about the complex of fundamental ideas (principles) of personnel policy in the justice system of Ukraine. The author offers his own definition of the concept “principles of personnel policy in the justice system”, considering which, the system of these principles is outlined. The group of General legal principles of personnel policy in the justice system includes: the principle of priority of human and civil rights and freedoms; the principle of legality; the principle of openness and transparency. To group of branch principles of personnel policy in the justice system include: the principle of using the powers with the purpose for which this

power is granted; the principle of strict delimitation of powers and interaction of bodies of public service on the formation, provision and implementation of personnel policies; the principle of impartiality (impartiality) in the formation, support and implementation of personnel policies; the principle of good faith in the formation, support and implementation of personnel policies; the principle of proportionality of the formation, support and implementation of HR policy etc. The conclusions of the article summarize the results of the research and outline the social and legal effect of proper implementation of the discovered principles in the practice of forming, implementing, and ensuring personnel policy in the justice system of Ukraine.

Key words: human resource policies, judicial reform, justice system, justice, principles of law.